

Hva skjer med pengene i Rana?

Kommuneøkonomi er fullt av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak ordene handler det om noe alle kjenner: **inntekter, regninger, sparepenger og lån**. Dette heftet forklarer — uten fagspråk — hva en grundig gjennomgang av Ranas økonomi fant. Og Rana har en interessant tvist: en kommune som tjener godt på drift, men som tapper sparekontoen og tar opp tung gjeld for å bygge seg inn i den grønne industrien.

5,5 %

så stort var fjorårets overskudd målt mot inntektene — solid, og godt over det anbefalte nivået. På papiret går det bra

340 mill.

men så mye tappet kommunen av sparekontoen på ett år for å betale for flyplass og ny havn. Sparingen krymper

2 mrd.

så mye skal Rana investere i 2025–2028. Gjelden vokser — og kommunedirektøren advarer om at kursen kan ende i statlig overvåking

Tenk på kommunen som en husholdning: Rana «tjener» godt — på skatt, eiendomsskatt og kraftinntekter. Familien går faktisk med overskudd. Men de bruker av sparekontoen og tar opp store lån for å bygge nytt — en ny flyplass og en stor havn — fordi de tror på at det skaper arbeidsplasser og vekst i framtiden. For å ha råd til byggingen holder de hverdagsutgiftene stramt: skole, omsorg og barnehage drives nøkternt. Familieoverhodet sier det rett ut: *fortsetter vi som nå, havner vi under bankens kontroll om noen år*. Det er omtrent det som skjer i Rana nå.

Grunnlaget for dette heftet er en full analyse bygget på åpne offentlige tall (SSB, Statsforvalteren, kommunens egne rapporter, tilsyn og revisjoner). Den tekniske rapporten viser alle kilder og utregninger. Hovedtallene her er fra 2025 — det siste året med endelige, reviderte tall (publisert 16. juni 2026).

Rana bruker mindre enn forventet på de fleste tjenestene — med to unntak

For å sammenligne kommuner rettferdig kan man ikke bare se på kronebeløp — en kommune med mange barn trenger mer skole, en med mange eldre trenger mer omsorg. Staten har derfor et eget regnestykke som sier hva hver kommune *burde* trenge med akkurat sin befolkning. Vi har sammenlignet Ranas faktiske forbruk med dette «forventet behov»-tallet:

OMRÅDE	MER/MINDRE ENN FORVENTET PER ÅR	HVA BETYR DET?
Eldreomsorg og hjemmetjenester	48 mill. mindre	Drives nøkternt — men flere små sykehjem er vanskelige å bemanne
Administrasjon («byråkratiet»)	27 mill. mindre	Drives stramt — i tråd med mange års kuttkultur
Grunnskole	24 mill. mindre	Drives nøkternt — og skolene skal kuttes ytterligere
Barnevern	14 mill. mindre	Under forventet — delvis fordi stillinger har stått tomme
Barnehage	11 mill. mindre	Under forventet
Sosialhjelp m.m.	3 mill. mer	Snudde fra under til over forventet — mange flyktninger bosatt
Helsetjenester (leger, helsestasjon m.m.)	10 mill. mer	Dyre legevikarer — en legetjeneste i krise. Les neste side

Hovedbildet: Rana driver de fleste tjenestene *billigere* enn det befolkningen tilsier. Det er ikke en fersk sparekampanje, men en kuttkultur som har vart i mange år — helt siden kommunen tapte nesten 300 millioner kroner i den såkalte Terra-saken i 2007. To områder ligger over forventet, og begge har en forklaring kommunen i liten grad styrer selv: dyre legevikarer og mange bosatte flyktninger.

Det viktigste skjer likevel ikke i denne tabellen. Det skjer på **låne- og sparesiden**: Rana bygger en ny flyplass og en stor havn, og tar opp tung gjeld for å gjøre det. Det er den egentlige historien om Ranas økonomi — og den forteller vi lenger bak.

Hvorfor koster legetjenesten og sosialhjelpen mer enn forventet?

De aller fleste tjenestene i Rana drives nøkternt. Men to områder bruker mer enn det befolkningen skulle tilsi. Begge handler om forhold kommunen i stor grad ikke bestemmer over selv.

Legetjenesten — en krise som kostet dyrt

Rana har slitt med å skaffe nok leger. Kommuneoverlegen gjennom mange år tok permisjon, og kommunen måtte rekruttere fire nye fastleger og en sykehjemslege. I mellomtiden måtte den leie inn vikarleger — for hele **23 millioner kroner i 2024**. Selv etter at staten dekket en del, satt kommunen igjen med rundt 15 millioner i ekstraavgifter, noe kommunen selv kaller «fortsatt for høyt». Det er ikke fordi Rana har valgt seg en dyr legetjeneste — det er regningen for en tjeneste i krise som nå er på vei til å rekruttere seg ut av problemet. Ved inngangen til 2025 var bare fire fastlegelister ledige, «en markant forbedring».

Sosialhjelp — flere flyktninger bosatt

Sosialhjelpen gikk fra å ligge *under* forventet i 2024 til litt *over* i 2025. Forklaringen er i hovedsak bosetting av flyktninger, særlig fra Ukraina. Utgiftene til flyktninger steg med rundt en tredjedel — fra 12,3 til 16,3 millioner kroner. Nyankomne trenger ofte støtte den første tiden, og det slår direkte inn på sosialhjelpsutgiftene. Dette er en oppgave kommunen er pålagt, og som staten i stor grad styrer rammene for.

Kort sagt: De to «dyre» områdene i Rana er ikke tegn på sløsing. Det ene er regningen for en legetjeneste som har vært i krise og nå bygges opp igjen. Det andre er kostnaden ved å bosette flyktninger — en oppgave kommunen har fått, ikke valgt. Behovene bak begge tallene er reelle.

Solid på papiret — men tapper sparekontoen for å bygge framtiden

5,5 %

fjorårets overskudd målt mot inntektene — solid, og godt over det anbefalte nivået

90 %

kommunens lån tilsvarer nesten en hel årsinntekt — og gjelden vokser videre fordi kommunen investerer 2 milliarder fram mot 2028

254 mill.

sparekontoen er nedbygd: redusert med 340 millioner på ett år for å betale for flyplass og havn

Her er den ærlige historien. Rana *tjener* faktisk godt. Kommunen har en bredere inntektsside enn de fleste — vanlig skatt, men også **eiendomsskatt** (123 millioner) og inntekter fra kraftproduksjon. Det er derfor den kan gå med overskudd samtidig som tjenestene holdes stramt.

Den store satsingen — og gjelden den skaper

Det som gjør Rana spesiell, er hva kommunen gjør med pengene. Rana satser tungt på grønn industri på Helgeland, og bygger for å legge til rette for det: en ny **dypvannskai** (kommunen la 476 millioner i aksjekapital alene) og en ny **flyplass** (rundt 450 millioner i lokalt tilskudd). For årene 2025–2028 har kommunestyret vedtatt å investere hele **2 milliarder kroner**. Det er denne byggingen — ikke vanlig drift — som driver gjelden oppover. Det er en viktig forskjell: Rana tar ikke opp lån fordi den går med underskudd, men fordi den satser på vekst.

Et tydelig varsko fra egen ledelse

For å ha råd til byggingen har kommunen tappet sparekontoen kraftig — fra rundt 340 millioner ned mot 254 millioner på ett år. Og her kommer det viktigste i hele historien:

Kommunedirektørens advarsel: Rana-direktøren sier det rett ut: «**Fortsetter vi som nå er vi en ROBEK-kommune i løpet av få år.**» ROBEK er statens «svarteliste» for kommuner som ikke har økonomien under kontroll — da må de be staten om lov før de kan ta store økonomiske beslutninger. At lederen selv advarer om dette, samtidig som fjoråret gikk med solid overskudd, er ikke en selvmotsigelse. Det er forskjellen mellom ett godt år og den langsiktige kursen: når sparepengene krymper og gjelden vokser mot 2 milliarder, kan det gå galt etter hvert.

Det ærlige bildet er altså verken «Rana er på randen av konkurs» eller «Rana har full kontroll». Det er en kommune som tjener godt, men som bevisst satser sparepenger og gjeld på en stor industri- og vekstambisjon — og som derfor må holde skole, omsorg og barnehage stramt for å holde tritt.

Liten ordliste — «gresk» oversatt til norsk

Netto driftsresultat

Det som er igjen av årets inntekter når alle regninger og renter er betalt. I 2025 hadde Rana et solid overskudd (**pluss** 5,5 %) — godt over det anbefalte nivået. Kommunen tjener altså penger på den løpende driften.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — penger som i prinsippet kan brukes når noe svikter. Måles i prosent av årsinntekten. Rana: rundt 12 %. Men sparekontoen er nedbygd det siste året — over 300 millioner ble brukt på å betale for flyplass og havn.

Netto lånegjeld

Kommunens «boliglån». Ranas gjeld tilsvarende rundt 90 % av en hel årsinntekt, og vokser videre fordi kommunen investerer tungt — særlig i ny flyplass og dypvannskai.

ROBEK

Statens register over kommuner som har for dårlig økonomisk kontroll. Havner en kommune på listen, må den be staten om godkjenning før den kan låne penger eller ta store økonomiske beslutninger. Ranas kommunedirektør advarer om at kommunen kan ende der «i løpet av få år» hvis kursen holdes.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens regnestykke for hva en kommune burde trenge, ut fra hvor mange barn, unge og eldre den har. Det gjør det mulig å sammenligne Rana rettferdig med helt ulike kommuner — og det er dette som viser at Rana driver de fleste tjenestene under forventet behov.

Terra-saken

I 2007 tapte Rana nesten 300 millioner kroner på risikable finansprodukter, sammen med flere andre kommuner. Det utløste en mangeårig sparejobb i kommunen — og er den historiske grunnen til at tjenestene fortsatt drives stramt i dag.

Eiendomsskatt og kraftinntekter

Skatt på eiendom og inntekter fra kraftproduksjon. I motsetning til mange andre kommuner har Rana begge deler — til sammen en bred inntektskilde som gjør at kommunen kan gå med overskudd selv om tjenestene holdes stramt.

Endelige tall

2025-tallene er nå endelige (reviderte), publisert av SSB 16. juni 2026, og er hovedåret i dette heftet. 2024-tallene står igjen som sammenligning. Alle hovedkonklusjoner bygger på endelige tall.

Hvor kommer tallene fra?

Alt bygger på åpne kilder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Ranas egne årsrapporter og budsjetter, statlige tilsyn og kommunerevisjonens rapporter. Hver eneste tallpåstand er sporbar til kilden, og hele analysen ble til slutt «angrepet» av en egen kvalitetskontroll som lette etter feil.

nøktern drift. Og når noe koster «mer enn forventet», betyr det ikke sløsing, men at det finnes reelle behov eller pålagte oppgaver bak tallene. Poenget er at de store valgene — særlig om vekst og gjeld — bør tas med åpne øyne.